

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség czíme alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). Hirdetések díja: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, félooldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 2 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árengedmény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

Egyes szám ára 15 kr.

Az előfizetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések szintén a szerkesztőhöz intézendők.

Egyházkerületi közgyűlés.

Tiszántúli egyházkerületünk közgyűlése az elmúlt hét legnagyobb eseménye, mely szokásos gazdag tárgysorozatával nem csekély munkát adott kerületünk ügybuzgó lelkeszi és világi vezérferfiainak, mely munkát egyházunk és hitfelekezetünk javára hagyományos önzetlenséggel és kitartással végezték ez alkalommal is.

Hogy mily széles kiterjedésű ügykörben kellett eljárnia a közgyűlésnek, arról némi tájékoztatást nyújt a közgyűlés lefolyásáról szóló tudósításunk.

Itt csak egy pár momentumot akarunk kiemelni az események és jelenségek halmozásából, amelyek a figyelmet különösbbe megérdemlik.

Egyik azon most is tapasztalt megnyugtató és kedvező körülmény, hogy kerületi közgyűlésünk tanácskozásainak magas színvonala s az azokat átható komoly mérséklet és józan higgadtság, mint más esetekben, úgy ez alkalommal is dokumantálták azt, hogy egyházi közéletünknek valódi központja, autonom egyházkerületünk vezérlő, iránytadó színtere, a hol a megtisztult egyházi köznézet, közértelem megnyilatkozására alkalom kínálkozik, napjainkban sem más, mint a mi régebben volt t. i. az egyházkerület s annak közgyűlése. A tiszántúli egyházkerület közgyűlése egy tekintélyes kis parlament, melyben országos nevű férfiak foglalnak helyet, hogy bőséges tapasztalataikat, széles látkörüket egyházunk javára értékesíthessék. Valóban felemelő látvány, mikor egy Európaszerte ismert nagy államférfi, egy országos nevű poli-

tikai előkelőség, vagy egy kiemelkedő közgazdasági vagy történettudományi szakíró vagy a birói kar legmagassabb tisztviselői, előkelő földbirtokosaink s más kiváló világi férfiak versenyeznek egymással, hogy egyházkerületünk tanácsában fontos egyházi és iskolai érdekeinknek hasznos szolgálatokat tehessenek. A míg egyháztársadalmunknak e legjelentőségtebb elemei is igaz buzgóságtól áthatva, dicsekedésük tárgyának tekintik azt, ha egyházunk közjavára munkálkodhatnak, addig nincs okunk félni a jövődőtől.

A másik körülmény, a mi közgyűlésünk mostani folyamából szintén különösbbe kiemelendőnek látszik s mint aktuális érdekű dolog is figyelmet érdemel az egyházkerület nyugalmát hónapok óta zaklató főjegyzőválasztás kérdésének végleges megoldása. E tekintetben a közgyűlés kétségkívül nagyon nehéz feladat előtt állott, mert hiszen az egymással szemben lévő pártok küzdelme, a mely a hosszúra nyúlt választás folyamán természetesen kiélesedett s a szavazatok csodálatos megoszlása által még újabb tápot és erősebb ingeret nyert, a legnagyobb bölcseséget és erélyt tették szükségessé, hogy a kérdés helyes és igazságos eldöntése s ez által az egyház köznyugalmának helyreállása lehetővé váljék.

És e tekintetben a mily felelősség terhelte a szavazatbontó küldöttséget azért, hogy a szavazatok első összeszámlálása alkalmával a kellő figyelmet és szigort kifejtteni elmulasztotta, épen olyan helyeslésre számíthat most, hogy a második összeszámlálásra magát elhatározván, kétségbevonhatatlanul igaz, senki által meg

nem támadható eredményét állapította meg a szavazásnak. Ezt az eljárást helyeselnünk kell már azért is, mert egyházunk fejének magas tekintélye szenvedhetett volna csorbát, ha a gyanúsításnak csak legkisebb árnyéka is kísérheti bármely irányban működését, a mit épen az új összeszámlálás háritott el róla a legfényesebben.

Épen azért félretéve minden személyes és párttekintetet, s egyedül egyházunk magasabb érdekét tartván szem előtt, a leghatározottabban el kell ítélnünk és kárhoznunk a szavazatbontó küldöttség kisebbsége által készített, a nyilvánosság elé boesátott s az egyházkerületi közgyűléshez is beterjesztett azon iratot, a melynek semmi egyéb czélja nincs, mint a közvélemény megtévesztése által a küldöttség többségére, vagy annak egyes tagjaira háritani a felelősséget olyan tények és eseményekért, a melyek az egész küldöttség egyértelmű megállapodásának vagy eljárásának eredményei. Mert hiszen a *kércsi* szavazatot, mihelyt meggyőződött a küldöttség arról, hogy az anyaegyházak közé ez az egyház is fel van véve s erre a második szavazásnál alkalma kínálkozott, elfogadta és beszámította. A *krassói* szavazat felbontását, a mely utólagosan adatott be, az első összeszámlálás alkalmával a kisebbség tagjai sem követelték, csak a második összeszámlálásnál, midőn annak tartalma iránt tájékozódáshoz jutottak. A berettyó-ujfalui egyház érvényes szavazatait egészen alaptalannak bizonyult utólagos kifogások miatt megsemmisíteni a legigazságtalanabb, következményeiben végzetes eljárás lett volna, a minthogy ez ellen az egyházkerületi közgyűlés is a leghatározottabban állást foglalt. Merth hiszen mi lenne abból, ha egyetlen presbiter azon pusztá állítására, hogy ő a gyűlésre való meghívót nem látta, vagy nem láttamozta, bármely egyház szavazatát érvénytelennek kellene nyilvánítani. Vajjon nem könnyebb lett volna-e egy ilyen presbitert találni a sok közül Debreczenben, mint B.-Ujfaluban s ez alapon félretéetni ezen egyház 10 szavazatát, még mielőtt maga az állítás bizonyítva lenne? De hiszen nem is ezek a körülmények és esetek idézték elő a különbséget az első és második összeszámlálás eredménye között, hanem a küldöttség figyelmét az első összeszámlálás alkalmával kikerült lényeges formai hiányok t. i. a *gondnokok aláírásának* elmaradása, a mely

miatt az egyházkerületnek még 1888-ban kelt végzése szerint a szavazat érvénytelennek tekintendő.

És vajjon nem a kisebbség irányadó tagjának javaslata és hozzájárulásával mondta-e ki a küldöttség a második számlálás kezdetén, hogy ezt a hiányt figyelembe veszi? S mondhatja-e jó lélekkel a kisebbség, hogy csak egyetlen szavazat is ok nélkül nyilvánított volna érvénytelennek, nem pedig azon okból, a mely előzetesen a szabályok alapján s a kisebbséggel egyetértőleg érvénytelenségi ok gyanánt állapított meg?

Miért hát a gyanúsítás? Mi igazolja azt a burkolt, czélzatos beszédet a beterjesztett iratban, a mely csak arra alkalmas, hogy gyanút ébreszsen a tájékozatlan közönség előtt tisztos férfiaknak jóhiszeműsége felől s elhintse és ápolja a bizalmatlanság magvát az egyházi hatóság s az egyház tagjai között?!

Valóban ideje volna már, hogy eldobjuk kezünkben az eszmék és elvek tisztos harcába nem illő s egyházunk közbékéjét és méltóságát megrontó és megkisebbitő ama kétes értékű fegyvereket, a melyekkel nemcsak egymáson, hanem egyházunk testén is már oly sok érzékeny sebet ejtettünk.

Ne gyanúsítsunk tehát senkit czélzatos eljárással, mert közéletünk igen érdemes vezérférfiai nem gyanúsítást, hanem elismerést érdemelnek azon kiszámíthatatlan értékű erkölcsi szolgáltatásaikért, amelyeket kényszer s egyéni előnyök és érdekek nélkül csupán buzgóságból nyujtanak s mert nem szabad felednünk azt, hogy a tisztesség, becsületes igyekezet és igazságérzet nem képeznek olyan monopol-szerű tulajdonságokat, a melyeket mások kizárásával csupán magunk és párthiveink számára foglalhatnánk le.

Ha azt gondoljuk, hogy csupán mi vagyunk a jók és igazak, akkor már megtettük az első lépést arra, hogy rosszak és igaztalanok legyünk.

Hasson át ezért mindnyájunkat a kölesönös bizalom, a buzgóság, a testvéri egyetértés és béke szelleme.

B. L.

Klerikális-e vagy katolikus?

(Folyt. és vége.)

Önmagok választották az utat; — ám járjanak a hierakhia közösségből kikülönítő csapásán. Ez, a Krisztus szerinti keresztyén egyháznak, melyben amaz „élőkövön épített szent ház, szent papság a hívek, a lelki áldozatoknak áldoztatásokra, melyek Istennek kedvesek a Jézus-Krisztus által,“ — I. Pét. 2: 4—5. — sohasem volt „elve, hite, kánona, vagy tana.“ „Mert tudjátok, hogy a Pogányoknak fejedelmek uralkodnak azokon és akik hatalmasok hatalmaskodnak azokon. De nem úgy leszen ti köztetek, hanem aki tikóztetek nagy akar lenni, legyen ti szolgátok. És valaki tikóztetek akar első lenni, legyen ti szolgátok. Mint az embernek Fia, nem jött, hogy szolgáljanak neki, hanem hogy ő szolgáljon s adja életét váltságul sokakért.“ — Mat. 20: 25—28. — S bizony az *emberi egyenlőségszerinti ezen demokráciai magas cél*, ki, a minden földi hatalom Isten által kimutatott emberboldogítás-, földi üdvözítésben álló rendeltetésének, az örök üdvösségnek is prototypusa — *beváltotta Krisztus*, mind élete minden mozzanatában, mind halálában — magasztos példaadásával; de beváltották tanítványai, ez első keresztyén papok is — a ker. egyház eredeti ős szervezetében, ahol *a nép, az egyház kormányzatában, nem, mint csupán engedelmességre kárhóztatott vak tömeg szerepelt szenvedőlegesen, hanem abban öntudatosan véve részt, — tevékeny elem volt; amely öntudatos részvételbe azt, a református ker. felekezetek, demokratikus egyházalkotmányukban visszahelyezték*, a midőn. az egyházat őseredeti szervezetébe, tanban és kormányzatban visszaalakították, — *reformálták*. Ha tehát a „liberális, szabadkőműves had, nemzetközi klerikális bandának nevezi“ — „Gedeon“ saját szavai szerint — a róm. kath. egyház klerikális vezetőit és azt a pártot, mely azt „tüskön-bokron követi“: a munkát jutalmazza, jellemzetes és találó elnevezését adván meg; mivel csakugyan úgy van, hogy annak a pártnak ma inkább, mint valaha is „ideálja a theokratia — a nemzetközi papuralom, mely alá akarja vetni a világot, abszorbeálni a világi hatalmat s az emberiség nyakára ültetni a papi osztályt, mint telhetetlen zsarnokot.“ Gedeon úrnak ezen minősítése, ellene — mondhatlanul adja meg a római papságnak fogalmát, lényegét, célját. Az a papság *nem* párhuzamosan együttműködő *elem* a ker. egyházban, hanem *osztály, uralmi öncél* és szervezet, mely isteni hatály, jog és tekintély önrészére való követelésével, lefoglalásával, — a népben nem ismer mást, mint vak-engedelmességre köteles, szenvedő tömeget, mely örüljön, hogy boldogittatik nélküle, vagy ellenére is, egy szentség jellegével bíró — *önmaga által szentségsé avatott papság által*.

És csakugyan „nagy baj az, hogy ezt sokan elhiszik“; mert bizony nagyon kell „látnunk oly jelenséget, hogy a *katolikus eszmét* világiaknak kell védelmezniök, a klérus ellen“, de védelmezniök magokat is; és nem indokolatlan, hogy bizalmatlanul tekintenek a klérusnak önuralmi „*keresztény akciójára*.“

Krisztus amaz, a klérus által magának lefoglalt nyilatkozatot: „Azt akarom, hogy a hol én vagyok, ti is ott legyetek“, legkevésbé értette, egy saját uralma megalapítása és fentartására minden erejét felhasználó klerikális párt javára; sőt ellenben „az Atyához, a

hová ő megy, csak általa, ki út, élet és igazság, mehetnek a tanítványok, de „a kicsinyek is, kik közül, hogy csak egy is elveszzen, nem akarja a mennyei Atya.“ „A ki az én parancsolatomat tudja és megtartja azokat, az, aki szeret engem, az én Atyám is szereti azt, én is szeretem azt és magamat megjelenitem annak.“ Ebben bizonyára nincs a papság üdvözítő kiváltsága kimondva, hanem hogy az igazság útján — amely Krisztus tudományában van — az *ő szeretete által, mindnyájan megtalálhatjuk*, meg kell találnunk az utat, mely Krisztushoz és általa az Atyához vezet.

Természetes dolog, hogy *a szabad lelkiismeretű, a liberális ember nemcsak a hitben, hanem a polgári életben is szabadságot kíván és sem itt, sem amott nem rokonszenvez a lenyűgöző zsarnokokkal*. Szabadok akarnak lenni, amire Krisztus hívta; erre épen az egyedüli Közbenjáró Megváltó iránti hűség, az a törekvés buzdítja a szabad keresztyént, hogy: „ott legyenek, ahol Ő van.“ És ha itt szembe találják magukat a legelfogultabb klerikalizmussal — bizony „az egyházi és világtörténelem tanúságára“ hivatkozhatunk mi is, midőn úgy tartjuk, hogy nem mennek a „tüskön-bokron vezető“ papok után, hanem követik az emberiség szabadságáért önmagát feláldozó főpap nevében intó pásztorokat, kik azt mondják nekik: „A szabadságban megálljatok és ne kötelezzétek magatokat ismét szolgálatnak igájával.“ — Gal. 5: 1. — Ez a valódi keresztyén közérkölesi és legemberibb felfogás, — ha „Gedeon“ úrral fejezzük ki magunkat: — „*keresztyén katolikus politika*“, mely nem szétválasztja, hanem egyesíti az Isten képeire alkotott embereket, eszközökben, ezéiben; melyben ujjászületnek e földön már a menny polgárságára, mint akik átérzik, hogy „a mennyország nem itt vagy amott, hanem bennök van“; és ebben bizonyára nem lesz ideálja sem „Gedeon“, sem — még a római pápa sem, hanem egyedül Krisztus, e magasztos ideál, ki meg tudott halni, a lélekszabadság fenkölségével — emberboldogító egyetemes eszméért. Ez a Krisztus feltámadott; eszméje is kitört a sírból és eget kért és megtalálta azt — a szabad keresztyén szív-világában; kifejezést nyert — a politikai és egyházi liberális alkotmányban, amelyen diadalmat a legtúlzobb klerikalizmus — az ultramontanizmus pokolkapui sem vesznek. „Nem, nem alszik el többé“ az emberiség, ébren van élethajójában vele Krisztus is, s nem „kicsinyhitű“ többé. Zúghat a szél, tornyosulhatnak a habok, hánykódhat fel s alá élethajója... de nem sülyed el; mert megértette és átérzte: emberi méltóságát, az Istenfiúságot e földön, a mely hozzá egyedül méltó s az Atyához vezet.

Ne féltse „Gedeon“ ur a szabad keresztyén Magyarországot sem; s épen azért ne, mert keresztyén — emberjogi alapon fejlődő állam lett, — attól fogva, amikortól megszabadult a klerikális és osztrák egységes hatalom nyűgéből s utban van, hogy egészen kiszabaduljon. *A liberálizmus természete, hogy nem fejlődik visszafelé*. Nemzeti és magyar mivoltának erejét, súlyát, értékét felfogta és meg tudja már becsülni királya is, aki érzi, hogy ez állam akkor volt legerősb, amidőn nagy királyai keresztyének, de valódi apostolai is voltak önmagok e nemzetnek, amidőn nemcsak bevezették, hanem vezérelték is ezt a keresztyén világban; fentartották és szigorúan megőrizték az apostoli királyság jogait: I. István, I. László ezen a r. kath. egyház által szentnek nyil-

vánított nagy királyok; I. *Mátyás*, e kiválólag nemzeti demokrat nagy király-, a klerikális fővezér a pápa ellen is, azon korban, amikor ez lehetetlenségét még nem tetézte azzal a keresztyén képtelenséggel, amit *csalalkozhatatlanságnak* neveznek; ami arra inti az új alkotmányos Magyarország királyát és kormányát is, hogy ápolja a keresztyén katolikus eszméket és érzelmeket hitben, erkölcsben; de éppen azért tagadjon meg minden közösséget oly hatalommal, mely isteni jogokat bitorol e földön s felebb tartja magát, mint a szabad nemzet és állam, a melytől hódolást, alárendeltséget követelne ismét, mint pápaelődei, a sötétség azon századaiban, amikor a klerikális hatalom építése végett, a pokol minden rémeivel, kiátkozással tamasztott egymás ellen nemzetet és királyt, hajtotta Canossába és korbácsolt népek, országok és fejedelmeket szolgálata igájába.

„Tatár megölt, az Izmaél és Izrael kizsarolt, a török rabigájába hajtott, a protestántizmus lázadásba és meghasonlásba vitt, a liberalizmus megalázott bennünket!“ Így tekint be a multba „Gedeon“ ur. Mennyi szeretetlenség ömlik ki e néhány szóban az ő *klerikális keresztyén* szívéből a multba; s mily jövőt csinálna ő ez ország minden lakosának, mely nem az ő pártját követi „tűskön-bokron át“ — ha tőle függne? s mennyi meghamisítása van abban a történelemnek, hogy a magyar protestánsok nemzeti és lelkiismeret — politikai és vallásszabadság elnyomása miatt, a melyet a klerikális buzgalom tudvalevőleg bűnrészesként kezdett, szított, nevelt, — folytatott jogos küzdelmeket, amiben az alkotmányos szabad nemzet ereje nyilatkozott és fenmaradt, — lázadásnak minősíti a bornirt klerikális elfogultság, vagy szűk látkör, vagy szándékos gonoszság, vagy mi néven nevezük?... mert fáj nekünk, hogy egy egész nagy osztályról, — tisztelet a kivételeknek, bár lennének számosabban, — melynek „sokakat az igazságra vezetve, kellene fénylenie, mint az ég fényességének, s örökkön örökké, miként a csillagoknak“ — Dániel 12: 3 —; azokról, a kik mint Isten rendelése szerint „apostolok, doktorok, evangelisták, pásztrok arra volnának hivatva, hogy a szenteknek egytestbe való kötöttesekben álló szolgálatnak munkáját“ — Ef. 4: 11—12 — jól végezzék, azért aztán „kettős tisztességre — I. Kor. 12: 18 — méltóképen“ lehetnének példányok, tekintélyek és „hatalmasságok,“ mert a nyáj önként engedelmeskedne nekik: azt kell kérdeznünk: „vagy-e ezeknek megfelelő ajándékuk, valjon magyarázzák-e ezek az írást?“ — I. Kor. 12: 31 — vagy azok a hamisanítók, kik „képmutatással szólnak hamisságot, kiknek lelkiismeretük megbélyegeztetett“ I. Tim. 4. rész —? akiknek ugyan kellene, hogy olyan ajándékokra igyekezzenek, a melyek hasznosbák,“ amelyekhez vezető „drágalatos utat azonban, hiába mutatja nekik az apostol, mint nagyobbat a jövődömondásnál, minden titok és bölcsességtudásnál, a hegyeket helyökből elmozdító hitnél — mert nincsen bennök *szeretet*, s lettek — csak zengő érez és pengő ezimbalom!“ És ennek tudása annál leverőbb, mert évszázadok tapasztalata mutatja, hogy nem emelkedtek nem is fognak emelkedni soha a *közszeretet* evangéliomi — krisztusi, keresztyéni magaslátára s nem a keresztyénség kezdeténél vannak, hanem minden zsidó-gyűlöletök mellett visszafelődve, amaz ótestamentomi állásponton: „Gyűlöljed ellenségedet.“

De hát akkor ne is csudálkozzék az a tulzó

Klerus, ha utópikus jövőjét nem kényszerítheti a liberális alkotmány, emberhez illő voltát meg becsülni tudó keresztyén magyar nemzetre; s ha azon reményében hogy ennek romjain kitűzheti valaha még diadal-zászlóját — megcsalatozik; hogy ez a nemzedék mely *keresztyén emberhez és szabad nemzethez* méltón gondolkozik és akar eszelekedni, nem hagyja magát többé a Klérus által „tűskön-bokron vezetetni:“ hogy azt tartja: „Nem hamis az Isten hogy elfelejtkezzék a cselekedetéről és fáradságos szerelmekről, miket megmutattak az ő nevéhez, hogy ti: szolgáltak és szolgálnak a szenteknek.“ — Zsid. 7: 10. —

Hát bizony csak úgy van az „Gedeon“ ur! — „a ki mit vet azt aratja.“ „a bojtörjéről nem lehet szedni fűgét“ — Mát. 7: 17. — A klerikalizmus hierakhiai rendszerével *különválasztotta s öncélból* alakította magát a *közönséges keresztyén egyházban*, mint párt; nem is adhat magának *katolikus* nevet; ha ad, a *katolikus névvel* tisztában levő keresztyén világ azt, nem ismeri el és nem adja meg. Legyenek tehát megelégedve és ne szőgyeneljék a babért, mely érdemharezukat koszoruzza, amelyet a krisztusi — keresztyén közemberszeretetre ébredt — liberális, az eszméket tisztázni tudó, fogalomzavarba esni többé nem akaró világ, megad — a *klerikális elnevezésben*. Ha ezt keveselik, mert csakugyan ama tulzás, melybe rohantak és amelyben élnek — tulhaladja az egyszerű klerikalizmust: megadja ez a mai józan keresztyén világ, megadja a liberális hazai magyarnemzeti *közérzület*, a kimerítőbb és illetékesebbet is: — az *ultramontán elnevezésben* álló nagy tisztességét.

Megszerezték. Éljenek vele és örüljenek neki!

— a — r.

TANÜGY.

Milyen is hát az a tanítói fizetés!?

(Ajánlva a tanítójelöltek szíves figyelmébe.)

A fenti cím alatt e b. lap ez évi 13-ik számában egy rövidke közlemény jelent meg tőlem, melynek czélja az volt, hogy azon ifjakat, kik a tanítói pályára készülnek, buzdítsam és bátorítsam, mint olyan, ki tíz évi tapasztalás után mondhatom azt, a mi a cikkeknek veleje, hogy t. i. „a tanítói pálya ma, midőn a megélhetés és es kenyérhez jutás legtöbb téren oly sok gondot ad, a tanítói fizetések országos rendezése óta sokkal biztosabb kenyeret nyújt egy arra hivatott egyénnek (s hivatás nélkül mit is keresne ott valaki), mint az érettségi vizsga után nyitva álló (posta, vasut, adóhivatal stb.) pályák legnagyobb része, sőt a református papi állások egy jórészét is felülmúlja.“

Ez állításomat röviden indokoltam is s fölemlíttem, hogy a tanítói fizetések megbecsülésénél a tanítói lakást és *keretet*, mely okszerűen mivelve jövedelmez is, nem kellene mindig számításon kívül hagyni s ha még zenéhez is ért a fiatal tanító, szép mellékjövedelemre tehet szert s buzdítottam (s buzdítom most is) a fiatal nemzedéket, hogy *zenéljenek és kertészkedjenek* már az intézet falai közt is, mert az egy hivatott tanítónak nemcsak hasznos dolog, de hivatottságáról is fényes bizonyíték.

* Tárgyalmaz s távolléttünk miatt sajnálatunkra késett e közlemény. Szerkesztő.

Én úgy gondoltam, hogy e cikkecske ellen senki sem tehet kifogást. De N.-Kikinda érdemes tanítója Balogh István ur nem úgy gondolkozik. Legalább a „Tanítók Lapja“ ez évi 16-ik számában azt akarja mutatni. Midőn a guny és élcelődés elég finom ugyan, de nem elég oda illő hangján ismertetően közleményemet, többek közt így tréfál: „Elő tehát. Ásó, kapa, gereblye és minden csengő-bongó instrumentumokkal ellátva, jerünk, siessünk zengjünk haleluját. Hisz a „hivatus“ mit sem ér; a fő, hogy gyomlálni és klavirozni jól tudjunk.“ Már édes kollega ur, ilyet én nem írtam. S ezzel s többi ilyen állításaival meg nem czáfolta az általam mondott okot s nem is azért fogtam most tollat, hogy a részemen levő igazságot erősítgessem, hanem, hogy az általam említettekét újból ajánljam az iskolai év küszöbén az érdeklődő ifjúságnak és hogy még egy pár állításait rektifikáljam. Midőn azonban azt tennem, egy kis kitérést teszek. Sokszor akartam már elmondani ezt! Az mindenki előtt bizonyos (mint talán az egyháztörténet is igazolja), hogy hitbuzgó lelkes egyháztagokat az egyház és iskola csak együtt képezhet s így lelkészek és tanítók csak a legnagyobb egyetértés, kölcsönös szeretet és tisztelet ápolása mellett végezhetik azt a *jó munkát*, mely egyházunkat (és iskoláinkat is) eddig fenntartotta s melyet most hangzatos „belmissió“ név alatt egészen a lelkészekről akarnak várni némelyek. Hogy pedig az a kölcsönös egyetértés és tisztelet legyen, sőt a mi napjainkban kívánatos, erősödjék, arra sokat tehet az időszaki sajtó. És bár mily különösnek hangzik is ez a „Tanítók Lapja“-val, úgy vagyok mint az amerikai református egyházmegyével. *Nem tudok neki örülni.* (Lásd a „Debr. Prot. Lap.“ 1896-iki évfolyam 14. számát.) Nem az bánt engem, hogy az amerikai ref. magyar egyházak egyházmegyévé alakultak, hanem az, hogy Amerikában egyáltalában magyarok laknak. Itt is nem az kifogásolni valóm, hogy a tanügyi lelkes hívei lapban munkálkodnak, hanem, hogy írt külön lapban. Hiszen minden egyházi lapunknak s így ennek is ott van a homlokán „*Egyházi és iskolai heti lap*“. Miért kellett hát az iskola munkásainak idegen földekre menni. Miért nem követik Sinka Lajos és Vincze József kollegáikat. Én azt hiszem, hogy ha egy debreczeni tanítói karból valaki belépne a „Debreczeni Prot. Lap“ szerkesztőségébe, sokat lehetne tenni annak az igen kívánatos közbéke és egyetértés talajának javítására.* S abból a megjavított talajból a magyar Kálvinizmus életfája új és erős hajtásokat hozna. S míg az is ki lenne víva, hogy egy apr.-ban megjelent cikkekre csak aug.-ban válaszolhatunk, nem lehetvén rendes előfizetői mindenik lapnak.

Most még Balogh ur egy pár állítását lássuk. Egy passus így szól: „Még mindig csak morzsákat kapunk a gazdagok terített asztaláról, melyet ne irigyeljen tőlünk senki.“ Merész hasonlat s majdnem oly érthetetlen, mint a mi utána következik: „És legkevésbé mérje össze valaki képességünket és munkánk becsét a biztosított szolgálai fizetés arányával, mert ezt a meghatározottabban visszautasítjuk.“ Sok sajtóhiba van B. ur cikkében s lehet, hogy itt is az lappang, de a mint ki tudom venni, azt akarja mondani, hogy a tanítói munkásság és szolgálai munka *becse* közt óriási a különbség. Ezt azért gondolom, mert a „*tanítói munka becsét*“ már sokszor hallottam emlegetni. Távol legyen tőlem, hogy

* Szívesen veszszük a belépést, bár épen a t. tanítói karnak említett két jeles tagját, Sinka és Vincze urakat lapunk érdemes munkatársai közé sorozhatjuk s a jó egyetértés munkálásának eddig sem volt e lap terén semmi akadály. Szerkesztő.

kicsinyeljem azt, de nézze csak kedves kolléga ur, vajjon *Ember* Jánosnak nincs igaza midőn azt írja: „Ideje volna már, hogy tisztán lássuk a dolgokat s még elméletben is szakítsunk az előítéletekkel, bármily kedvesek is legyenek azok különben“. Kedves és sokak által gondosan ápolat előítélet, hogy a népiskola jellemeiket nevelő, hazát, nemzetet, társadalmat fentartó, minden korkérdés megoldására hivatott intézet, melynek a tekenő eszkábálástól a csillagvizsgálásig mindennel foglalkoznia kell. Dehogy ilyen mindenható intézmény a népiskola! Dehogy az! Egyszerű, szerény műhely, a művelődés elemi feltételei biztosításának s az erkölcsök szelidítésének szerény műhelye. Ez és semmi más. És ha ezt a hivatását akként tölti be, hogy az iskolát járt ember úgy értelmének nyíltságára, mint érzületének nemességére nézve több ember annál, a ki iskolába nem járt, nagy és nemes munkát végzett, melyért minden komoly ember hálájára érdemessé lesz. Ebben az esetben a haza, a nemzet s a világegyetem megmentését bátran másokra bízhatja az *elemi* iskola. „Ez ugyan az iskolának szól, de a tanítók is érthetnek belőle.

Az utolsó előtti kikezdésben inti a leendő tanítókat, hogy „ne higgyetek az olyan csábos szavaknak amilyenekről fentebb említést teszünk“ „Higgyétek el, mi ide künn ismerjük az életet és őszintén mondjuk, hogy az a 300—400 frt apró pénzre felváltva egy intelligens tanító családnak — minden legszolidabb élet mód mellett is — nagyon csekély kis összegecske, mely mellett nem élni, csak szégyenkezni lehet.“

Ez természetesen homlokegyenest ellenkezik az én állításommal de hát kérem hiszen ép azt fejtegettem én, hogy ne féljenek a leendő tanítók, mert nemcsak a 300—400 frt lesz a fizetésök, hanem (a mi a ref. egyházaknál igazán minimum) 5-éves korpótlékot „tiszteletes lakást“ $\frac{1}{2}$ vagy $\frac{1}{4}$ holdnyi kertet is kapnak s mindezt 19—20 éves korukban, a mikor más pályán levőknek még folytonosan költeni kell tanulmányaik folytatására.

És már engedjen meg édes B. ur, én ismerek egy pár ezer tanítót személyesen, de egyetlen egy sincs köztünk, akinek a szegénység miatt szégyenkezni kellene. Sőt ellenkezőleg van, igen soknál. Egyébiránt ajánlom Balogh collegának legyen szives elolvasni *Kalocsa Róza* (az csak fog imponálni) „Fátyolképek“ című tárczáját a Mauthner által kiadott „Kert“ folyóirat 1895-ik évi 4-ik számából.

Csermő (Arad m.), 1897. augusztus 10.

Vadas Gyula,
ev. ref. lelkésztanító.

KÖZÉLETÜNK.

Gyűlési tudósítás Felső-Szabolcsból.

Szeretve tisztelt Szerkesztő ur!

A legérdekesebb és legfontosabb újdonságot már elhalaszták előlem s én csak némi reflexzióval kísérhetem egyházmegyénk azon határozatát, mely szerint a Debreczeni Prot. Lap megrendelését minden egyház, illetve lelkész részéről, kötelezőleg elrendelte, az 1898. január 1-től fogva.

Akárhogyan okoskodunk, az egyházi és vallási élet központja: a pap s a papság között kifejlődő, megerősödő evangéliumi szellem és testületi összetartozandóság érzetének, kifejlesztésének, állandósításának leghatásosabb eszköze: a Lap. Szétszórt csontok

vagyunk. Felébresztő, feltámasztó harsona: a Lap. Idegenek vagyunk egymásra nézve; csak úgy néha-néha hallunk egymás nevéből s testileg s szellemileg idegenek maradunk. Ez idegenség megszüntetésében, a lelki rokonság érzetének felébresztésében, legszükségesebb, leghasznosabb eszköz: a Lap. Központok körül forgunk. Ez a világ egyetem törvénye. Egyházkerületeink ily központok. S míg egyházmegyeileg, egyháziilag, egyénileg önálló pályákon haladunk, kell, hogy a központi vonzás egyenletes körben tartson mindnyájunkat. S a központi fényt, meleget sugározza: a Lap.

Fájdalom, hogy olyan nehezen ébredünk ilyen elemi dolgok megértésére. Mi felsőszabolcsi szegény eklézsiák, szegény papok az Irodalmi Társaság iránt is meghoztuk kötelees áldozatunkat bizva-bizván, hogy példánk másokat is vonzani fog.

Nem vonzott biz az! Orcza-pirulással látjuk, hogy nem vonzott. Most is meghoztuk kötelees áldozatunkat a Központi Lappal szemben. Majd meglátjuk, hogy a gazdag egyházmegyék, gazdag papok, gazdag világiak, érzenek-e valami meleget szívéikben, valami krisztusi meleget, a testvériség, az összetartozandóság, a kölcsönös támogatás érzelmét . . .

Hanem, engedjen meg, igentisztelt szerkesztő úr, egy őszinte szót . . .

Mi tanulni szeretnénk . . . tiszta fényt az élet útára . . . tiszta látást az emberi, keresztyéni köteleességek tömkelegében. Hiszen olyan sok tennivalónk van itt kinn, s a társadalmi élet úgy össze van kuszálva. Hadd tanítana minket a Lap, dolgokra, Istennek mindenütt működő törvényeire, egyházkormányzásban, katedrában, családi életben, szóval: élni Isten szerint, Krisztus szerint . . . Az üres, hiábavaló szóharcot, éretlen gyerekes személyeskedést irtsuk ki magunk közül, tudván, hogy bizony mindnyájan csak tanítványok vagyunk s egy a mi mesterünk: a Krisztus. Ez a Krisztus mondá tanítványainak: „Arról ismernek meg mindenek, hogy az én tanítványaim vagytok, ha egymás iránt szeretettel viseltetek.“

Dicsőbb dolog engedni a Krisztusért, mint harczban állani a Krisztus ellen.*

Szóval: elhatároztuk, hogy a Debreczeni Lapot járattni fogjuk, hogy jobban ismerjük egymást, kik a Lap útján hetenként mintegy szellemi felfrissülésre összegyűlünk.

A közgyűlés képe, menete a rendes formaságot mutatta. Házi ügyek, közérdekebb elvi dolgok, váltakozva kerültek elő. Legfontosabb lett volna az esperesi évi jelentés s az ebben feltüntetett vallás-erkölcsi élet; aztán a tanügyi elnök évi jelentése. Ezekre azonban alig került idő. A régi módiból nehezen tudunk kivetkőzni. Apró-cseprő, személyes vonatkozású ügyek lópnak el sok időt, a mely ügyek sokszor alig érdemesek a meghallgatásra. Esperesünk javasolta is, hogy az ily ügyek egészen hátra tétessenek jövőre, mit a közgyűlés el is fogadott.

A számvevőszék kezdte a munkát; átnézte az előzetesen kiosztott segély-kérvényeket s legjobb belátása szerint megállapította az államsegély kiosztását,

* Senki sem érzi jobban, mint mi az igen tisztelt cikkíró munkatársunk által mondottak igazságát; de egyházi közéletünk mozgalmassága a harczot, a küzdelmet kikerülhetlenné teszi és nincs is abban semmi veszedelem, mert ez tisztítja meg közéletünk gyakran fülledt levegőjét. Baj csak akkor származik belőle, ha elvek és eszmék helyett személyek körül forog vagy éppen azok ellen irányul. Ettől mi mindenkor tartózkodni igyekeztünk, s ha mégis odatévedtünk, a véletlen önvédelem kényszere alatt cselekedtünk. Szerkesztő.

egyházak, lelkészek és tanítók közt. Bizony, csak morszalékok ezek és segélynek egyáltalán nem nevezhetők. 10—15 forintocská egy-egy egyháznak, egy-egy lelkésznek és tanítónak! Erre illik igazán: quid hoc ad tantam sitim!! . . .

A nyomoruságos papi fizetések 500 forintra való kiegészítéseül is kaptunk 1665 frtot. 35 papi állomás, a 82-ből, még 500 forintig is kiegészítésre szorul. Pedig a jelentő-ívek mind rosszak és leginkább többet mutatnak a tényleges helyzetnél.

Bizony nagy baj, hogy az ily kiválóan fontos dolgokba, bölcs körültekintéssel készült egységes forma nélkül, csak úgy találomra megyünk. Ha már van legfőbb egységes közigazgatási fórumunk, a konvent, innen kellene kijönni a pontos utasításnak, hogy aztán biztos nyomokon haladhatnánk. Mi látjuk és tudjuk ezen *jelentő ívek hiábavalóságát*, de lelkünk ismerete, legjobb tudásunk szerint, igazságos osztozkodást végzett. De majd a konvent mit fog csinálni jövőre, ha a kiosztást, *minden megfogható ok nélkül*, maga eszközli . . .

A közgyűlés, a számvevőszék ajánlatát, részleteiben és egészében elfogadta, éppenugy a dom. kérvényekre nézve is.

A tulajdonképeni közgyűlés két napig tartott, egész késő estvéig. A hivatalosok közül, gondnokunkat és még két világi tanácsbíró, halaszthatlan teendőik távol tartották; az egyháziak, a főjegyzőn kívül, mindnyájan megjelentek. Különben a gyűlés elég látogatott volt, az első napon, mint rendesen.

A tárgysorozat 70 pontban jelzé a közdolgokat s 22 pontban a bírósági ügyeket.

Az esperesi szép és buzgó ima után, megalakult a gyűlés s felolvastatott az időközileg végzett ügyekről szóló esperesi jelentés.

Aztán a megválasztott hivatalnokok tették le esküiket, u. m.: Rácz Gyula halászi lelkész, mint tanácsbíró és dr. Szesztay Zoltán, mint vil. jegyző. Két egyh. aljegyzői állásra a szavazás elrendeltetett.

A tanügyi bizottság megbízása lejárván, annak elnöke: Keresztesi Sándor újból egyhangulag megválasztatott s a többi tagok is nagyrészen újra megválasztattak.

A jákói és tési egyházak anyaegyházzá alakítása, sok zaklatás után, megengedettetett.

Az ibronyi egyház papi állomása 3 éven át betöltetlen hagyatik s a papi javadalom épületek javítására és adósságok törlesztésére fordítatik. Csak a legvégső kényszerűség indokolja ezt a határozatot.

A jelentőívek átvizsgálására s egészen új alapokon összeállítására, bizottság küldetett ki.

Nyiregyházán és Kállóban, az ág. evangélikus, illetve állami gimnáziumban, ev. ref. vallástanári szék felállítására iránt, a lehető lépések megtétettek.

Ez a fontos dolog, ez a gmnáziumi vallástanítás. Igazán emelte ki belátó esperesünk, hogy itt képeztenének egyházunk számára a fenntartó oszlopok! vagy — semmik.

(Vége köv.)

IRODALOM.

Mit köszönünk a reformációnak? Mellékletül az evangéliumi vallás fő pontjai. Irta **dr. Zimmermann Pál**, bécsi evang. lelkész. A második bővített kiadás után, a szerző engedelmével fordítva. Hód-Mező-Vásárhely, 1897. Nyomatott a „Részvény-nyomda“ gyorssajtóján.

Fenti cím alatt egy igen értékes kis munka látott a most mult nyáron napvilágot, mely sem a mű magyar nyelvre átültetőjének nevét nem árulja el, sem a munka árát nem tudatja. Azt hiszem azonban, hogy nem követek el azzal semmi jogosulatlan indiskréciót, ha megsúgom, hogy Zimmermann ezen — 31 lapra terjedő — művét *dr. Imre Lajos*, h.-m.-vásárhelyi főgymnasiumi tanár, az egyháziasságáról minden időben olyannyira kiváló Imre-család egyik tagja, a nagynevű Imre Sándor ifjabbik fia, az egyházkerületi egyházi értekezleteinkről is ismert Imre József orvostudornak pedig testvéröccse fordította le magyar nyelvre.

Minden tisztelet és őszinte nagyrabecsülés a világi férfúnak, ki egyházunk benső érdekei élő tudatától lelkesítette, egy ilyen munka által akarja közöttünk a reformáció művei által teremtett szellemet s ebből folyólag a vallásunk szent igazai iránti meleg érdeklődést megteremteni.

E mű német eredetében két kiadást látott s alapját egy 1886-ban, a reformáció emlékünnepeán a bécsi evangélikus templomban tartott egyházi beszéd képezi, mely azonban itt sok olyan pótlással meg bővítve jelenik meg, melyek a szöszékben nem igen voltak alkalmazhatók s így az „*egyházi beszéd*” cím elmaradt. És ki kellett hagyni sokat, az egyházi beszédhez tartozót, hogy e műben tárgyiasan történelmi áttekintést lehessen adni arról, hogy mit köszönünk a reformációnak? A könyomatást, mint a szerző mondja műve előszavában, először egynéhány katolikus kívánta.

A kérdésre, hogy „*mit köszönünk a reformációnak?*” tíz pontban ad feleletet a szerző.

Köszönhetjük neki 1. *Isten evangéliomát*, azt, hogy Isten ígétét ismét tanítják, gyakorolják és hirdetik minden száj és szív nyelvéen. „Hogy az életnek arany gyümölcsökkel telt ezen fáját”, a bölcseségnek e kiapadhatatlan vízzel telt forrásához, az „*írott Krisztus*”-hoz, a Krisztus keresztyénségéhez az igazi szeretet egész erélyével ismét visszavezette a keresztyénséget: ez a reformáció érdeme, ez az első és legfontosabb, a mit neki köszönünk.“

2. *A hit általi kegyelemből, vagyis a hitből való megigazulás tanát.*

3. *A szellemek felébredését s az Isten előtt való személyes felelősség érzetét.* „Az a jelszó tehát: „Vissza az íráshoz!”, a melyből a reformáció kiindul, most már tartalma szerint az öntudathoz intézett ébresztő szózat jelentését vette fel, az emberi szolgaságból Isten-fiaának szabadságára hívó szózatát.

„Lázár, jöjj ki”, így kezdte Savonarola szerzetes a florenczi sz. Márk templomban egyik legmegrendítőbb bűnbánati predikációját. El van most temetve, kezén és lábán halotti ruhákkal meg is kötve, mint Lázár, az igaz egyház s fel kell ébreszteni és előhíni halotti álmából az Úr Jézus Krisztus ígéje által. „Ébredjtek fel, közeledik a nappal, a zöld kerítésen egy kedves fülemile énekét hallom”, így örvendez az érzelmes német népköltő Hans Sachs, Németország szívében, Nürnbergben.

„Ébredj fel, a ki alszol és kelj fel a halottak közül: a Krisztus megvilágosít téged”, így prédikál fent Németország északkeleti részén a samlandi püspök azon vasárnapon, melyen Luther tételeit olvasta. „Most már igazán öröm élni”, kiált Hutten és felfogadja, hogy tolla hegyét és kardja életet az ujonnan ébredt életnek szenteli! — „Ébredjtek! Így kiált hozzánk a virrasztó hangja a magas oromról”, hangzik a reformáció egész századán keresztül. Igazán valami magasztos van a szellemek ezen felébredésében, a milyenhez hasonlót nem találunk

a történelemben. A népek kitörlik szemökből a nyomasztó nehéz álmot, mint az elátkozott királyleányok a népmesékben. Kezdek átlátni, milyen gonosz elbizakodottság az, ha egy ember akarja fenyegetőleg megparancsolni a másoknak, hogy mit tartozik hinni — és milyen bűn a lelki békeséget a földön, s a mennyei boldogságot ott fenn emberi rendelkezéstől és külső egyházi szokásoktól tenni függővé.“

4. *A más vallásúak iránti türelmet.* „Vajjon II. József császár udvari theologusai vették-e őt rá, hogy a türelmet szavát kimondja? Ellenkezőleg; a mennyire tudom, épen ezek keserítették meg az életét e szó miatt, és bizonyára vannak, a kik még ma sem tudják neki megbocsátani, hogy ezt kimondta. József császárnak nagy és erős lelkén kívül még egy nagyobb és erősebb is működött itt: az igazság és a türelmes szeretet lelke. És tökéletesen igazok van azoknak, a kik azt mondják, hogy József császár fél-eretnek volt. Igaz; ráragadt az evangéliom eretneksége!“

5. *A babonának az igazi hit és keresztyéni okosság ereje általi nagyeredményű legyőzését.*

6. *A szabad férfias szó teljes jogát.* Luther föllépése után „nem sokára teljesebb karban zendül meg az igazságról szóló magasztos ének: hazafiak, hősök és költők, mindenik a maga módja szerint, örömmel élnek a szabad ember jogával. A szellemek összecsapásából győzelmesen kell létrejönni az igazságnak. És ha ma parlamentekben és országgyűléseken, synodusokon és gyűlésekben, egyházban és államban, városban és vidéken, minden körben és viszonyok közt minden állású ember szóhoz jut, a paraszt és a kézműves is elküldheti képviselőit a korona tanácsáig, ha a személyes meggyőződés hatalommá lett, a melyet ma minden állam nyilvános életében számba vesznek: kinek köszönjük a méltányosság és rend ezen állapotát? Akár ismerik el mindenütt, akár nem, mégis igaz: ez is egyedül a protestáns talaján termett és tenyészett fel.“

7. *Mindenkinek egyenlő jogát.* „Vajjon véletlen-e, hogy egy protestáns fejedelem mondta ki először azt a szerény, de nagy szót, hogy ő csak „első szolgája az államnak”? Jól tudjuk, hogy ma katolikus uralkodók is így gondolkoznak; de hogy így gondolkoznak, azt — akár engedik meg, akár nem — azon szellem befolyásának köszönik, mely a reformációból indulva ki, fejedelmeket és népeket meghódított.“

8. *Uj életet és munkálkodást a tudás minden terén.* „A hóhér-bárd, mely egykor oly sok merész ajkat elhallgattatott, ma már tollá, a kiátkozott bulla tudományos könyvvé, a kőpad logikává és okoskodássá, a máglya a szellemnek békésen lobogó lángjává lett! Ezt a változást is a reformációnak köszönjük.“

9. *A nép tanítását és nevelését, az alacsonyabb rendűeknek is erkölcsi felemelését.* „Beszéljünk-e arról, mennyire megszentelődött a házi és családi élet, a gyermek-nevelés és minden földi kötelék az által, hogy a nőtlen állapotot nem magasztalták már mint különösen szent dolgot, s minden jámbor semmit-tevést nem tartottak Isten előtt kiváló érdemeket szerzőnek, sőt a házasságról, mint isteni, sőt — helyesen érve — „lelki” állapotról kezdtek beszélni, mint a melyben az ember jobban megtanulhatja és gyakorolhatja, mint bárhol másutt: a legszebb keresztyén erényeket, a türelmet, a hosszú tűrő, szolgálatra kész szeretet!“

Végre 10. *Minden hívőnek Krisztus, az egyház feje alatti magasabb szellemi egységének és közösségének fel-emelő, hatalmas érzését.* „Ha látjuk, hogy a történelem Ura megengedte, hogy az évszázadok folyamában igaz-

hitűség, kegyeskedés, okoskodás, egységre törekvés, szabadelvűség és új felekezetiesség egymás után és egymás mellett kívántak vezérszerepet az evangy. egyházban: ebből azt tanuljuk, hogy ez irányok közül mindenkinek az igazság egy mozzanatát kell magában hordania, és örülünk annak a rendíthetetlen szellemi egységnek, a mely az egyesekben való minden ellentét daczára e sokféle életjelenséget mégis összetartja és a mely ott van a közös hitben: Krisztus, az Isten-ember a mi egyedüli vigasztalásunk mind életünkben, mind halálunkban és az ő evangyélioma egyedüli tiszta forrása minden igazságnak. Hát nem egység ez? Ez a magasabb szellemi egység általában nem a régi apostoli egyház értelmében van-e, melyben Péter és hívei zsidósan szigorúban, Pál és barátai szabadabban gondolkoztak, de mind a ketten, bár különböző úton jártak, egynek tartották magokat, azon test tagjai lévén, melynek feje Krisztus; nem sokkal inkább megfelel-e ez a mi egységünk annak a legrégebb keresztyén hitnek, a mely azt tartja: „Hiszek egy keresztyén anyaszentegyházban”, mint az a felfogás, a mely szerint az egyháznak ez egységét — úgy gondolják — mindig szemekkel kell látni és kezeikkel megfogni; a szellem egysége nem egészen a régi egyházi tanítónak, Ágostonnak szellemében van-e, ki csak a szükséges dolgokban kíván egységet, minden mellékes dolgokban pedig szabadságot óhajtott, — és mindenekelett nem az Ur parancsába vetett teljes bizodalom hozza-e létre ezt a mi tantételünket: „Ime, veletek vagyok minden nap, egészen a világ végéig” és „Az én lelkem fog benneteket vezetni minden igaz dologban.”

„Ez nem minden, de mégis a legnagyobb, a mi a reformációnak kell köszönnünk. Azok száma pedig, a kiknek köszönniök kell, messze túlterjed az evangy. egyház határain. Hasonlítsuk csak össze az akkori kath. egyház tanait és életét, beszédét és tetteit a maiéval, és a mennyivel — minden ellentéte daczára is — mélyebb, tisztább, türelmesebb ez a mai, mint amaz, olyan nagy hálával tartozik amaz egyház a reformáció isteni műve iránt! Vajjon megfizeti-e valaha ezt a tartozást, vagy csak nyilvánosan és tisztességesen elismeri-e? Már egyszer — mintegy 100 évvel ezelőtt — közel volt hozzá; de ma ismét távolabb van, mint valaha!”

Szándékosan idéztünk a kis műből több tételt, hogy bemutassuk annak magasröptű szárnyalását, mélységében is nemesen egyszerű nyelvezetét, tehát tartalmi és alaki kiváló sajátságait.

A mű végén, a 27—31. lapokon „az evangyéliomi hit fő pontjainak rövid összefoglalása” áll, szölván e rövid szakasz 1. az evangélikus lutheránus, illetőleg református, ágostai evangélikus, illetőleg helvét hitvallású, vagy protestáns neveinkről; 2. hitünkéről; 3. a Jézus Krisztusba vetett hit által magunkévá tett kegyelemről; 4. a Jézus Krisztusnak valódi követéséről; 5. a szentháromsághoz való könyörgésről; 6. a Máriára vonatkozó helyes felfogásról; 7. a pápa, mint az egyház látható fejére, 8. a misére, 9. a fülbe gyónásra, 10. a tisztító tűzre stb.; 11. a különös kegyelmi helyekre stb. vonatkozó tanok elvetéséről. A mű végén ez olvasható: „12. Ámbár hitünknek egész tartalmát meggyőzőleg be tudjuk bizonyítani a szentírásból, és vallástételeinket, a reformáció védbástyáit, az írásból vett érvekkel még senki sem ingathatta meg, mi, kellő keresztyéni alázatosságunkban nem nevezzük magunkat „egyedül üdvözítő egyház”-nak, mert általában egy egyház sem, egyedül Isten üdvözíthet. Így nem átkozunk el, eretneknek nem mondunk senkit, hanem minden katolikusnak, mint

keresztyén-társunknak barátságosan nyújtunk kezét, és meg tudjuk becsülni a szívből jövő igaz jámborságot és kimélni a más lelkiismeretét.

Végre hiszünk az Ur legszebb ígéréteiben, hogy egykor egy nyáj és egy pásztor, azaz egy igazán keresztyén-evangyéliomi egyház lesz, Krisztus lévén a feje.”

Imé, ez és ennyi e rövid műnek tartalma. Szereptel, meleg érdeklődéssel olvastuk át e munkát, melyet a bizonyossággal merünk mindenkinek ajánlani, hogy nem fogja azt addig kezéből letenni, míg végéig el nem olvasta, — olyannyira érdekes, tanulságos munka az, melyet dr. Imre Lajos fordításában egyházunk hívei nyertek.

Öszinte és komoly meggyőződéssel ajánljuk e műnek a fordítótól való megszerzését mindazoknak, kik alaposan meg akarják tudni, hogy „mit köszönnünk a reformációnak?”

Csiky Lajos.

A tiszántúli ev. ref. egyházkerület közgyűlése.

Október hó 26-ik napjára szép számmal gyűltek össze Magyarország legnagyobb ev. ref. egyházkerületének kiváló egyházi és világi férfiai.

Megjelentek: a) az esperes és egyházmegyei gondnokok közül a békés-bánsági egyházmegyéből Szabó János esperes; a beregi egyházmegyéből Sütlő Kálmán esperes, Uray Imre e. m. gondnok; a debreczeni egyházmegyéből Dávidházy János esperes, Nadányi Miklós e. m. gondnok; az érmelléki egyházmegyéből Nagy István esperes, Zsigó Endre e. m. gondnok; a felsőszabolcsi egyházmegyéből Görömbei Péter esperes, Gencsi Albert e. m. gondnok; a heves-nagykunsági egyházmegyéből Dorogi Lajos esperes, Horthy István e. m. gondnok (?); a máramaros-ugocsai egyházmegyéből Csernák István esperes, Szöllőssy Antal e. m. gondnok; a nagybányai egyházmegyéből Bencsik István esperes, gróf. Dégenfeld Sándor e. m. gondnok; a nagykarolyi egyházmegyéből Segesváry József esperes; a nagyszalontai egyházmegyéből Biky Károly esperes, Isaák Dezső e. m. gondnok; a debreczeni egyház részéről Simonffy Imre főgondnok, mint a kollegium helyigondnoka.

b) Az egyházkerületi tanácsbírák: Balogh Ferencz, Némethy Lajos, Kiss Albert, K. Tóth Kálmán, Szeremley Sámuel, Soltész László egyháziak, György Endre, Thaly Kálmán, Ujfalussy Béla, Lengyel Imre.

c) Egyházmegyei képviselők: alsószabolcs-hajduvidéki e. m. Bakóczy János, Pákozdy Lajos, Rásó Gyula, Puky Gyula; a békés-bánátiból Tatár János, Garzó Gyula, Csécsi Miklós, Szell Ákos, dr. Hajnal István, Baksa Lajos; a beregiből Kallós Tivadar, Varga Sándor; a bihariból Biró János, Kiss Elek; a debreczeniből Szele György, Biber József, Nagy Ferencz, Fráter Barna; az érmellékiéből Szatmáry Sándor, Konrád László; a felsőszabolcsiból Nagymáté Albert, dr. Mezőssy Béla; a heves-nagykunságiból Madarász Imre, Győry Lajos Rásó Antal, Polgár József; a máramaros-ugocsaiból Biky Ferencz, Tóth Jenő; a nagykarolyiból Ujlaky Gábor, Dömahidy Elemér; a nagyszalontaiból Márk Ferencz, Balogh Ambrus, gróf Tisza István, Benedek László; a szatmáriból Tabajdy Lajos, Luby Géza.

d) Tanintézeti képviselők a debreczeni főiskola részéről Sass Béla akad. igazgató, dr. Helle Károly jogtanár, Dóczy Imre, Kovács Lajos igazgatók; a máramarosszigeti lyceum részéről dr. Lányi János jog-

tanár, Dobay Sándor gymn. igazgató; a hódmező-vásárhelyi főgymn. részéről Futó Mihály igazgató; a szatmári főgymn. részéről dr. Borsos Benő igazgató; a mezőtúri főgymn. részéről Fehér Lajos igazgató; a kisujszállási főgymn. részéről dr. Pallagi Gyula igazgató; a nem teljes gymnasiumok részéről Osváth Ferencz igazgató.

e) *Egyházkerületi tisztviselők:* Kiss Áron püspök, gróf *Degenfeld* József főgondnok, Tóth Sámuel volt egyházi, dr. Farkas Antal világi főjegyzők, Elek Lajos egyházi, dr. Bacsoni Lajos világi aljegyzők, Márk Endre egyházkerületi s főiskolai ügyész, dr. Öreg János egyh. kerületi pénztárnok.

Megjelentek még a hódmező-vásárhelyi egyház részéről Juhász Mihály főgondnok és Garzó Imre.

Kimentették távolmaradásukat gróf Ráday Gedeon és Kulín Imre e. m. gondnokok, Gergely Károly nagybányai e. m. képviselő stb.

A hivatalos képviselőkön és tagokon kívül nagy számmal jelentek meg helybeli és vidéki érdeklődő egyháztagok.

A gyűlés megnyitása előtt Kiss Áron püspök mondott költői fordulatokban gazdag, szép imát, melynek legnagyobb része felséges királyunkért hangzott fel a királyok Királyához, hogy újabban is nemzetünk iránt érzett nagy hajlandóságának oly lekötözött és fényes jeleit szolgáltatta; ezután pedig áldást kért tanácskozásainkra.

Az ima után fél évi jelentését olvasta fel püspök úr, melyben megemlékezvén arról, hogy Ő Felsége a szobrok állítására vonatkozó legmagasabb elhatározásában az alkotmányos és lelkiismereti szabadság két dicső bajnokát is érdemeik szerint méltatni kegyeskedett, indítványozta, hogy intézzen egyházkerületünk ezért hódoló feliratot Ő Felségéhez. Az indítvány elfogadtatván, a felirat olvastatott fel, mely így hangzik:

Császári és Apostoli Királyi Felség!

Legkegyelmesebb Urunk!

Midőn a tisztántuli evangéliom szerint reformált legnagyobb egyházkerület, mely az északkeleti Kárpátoktól le az Aldunáig terjed, egy millió magyar hitsorsosa képviselőjében tanácskozás végett közgyűlésre összejött, elsöben is örömmel ragadja meg az alkalmat arra nézve, hogy Apostoli Királyi Felséged előtt a hódolat és hála adóját rója le azon kegyelmes elhatározásért, hogy f. évi szept. 15-én legmagasabb kéziratával saját udvartartása költségeire elrendelni kegyeskedett, miszerint történelmünk dicső alakjai közül tíz jelesnek szobra hazánk fővárosa különböző terein felállíttassék.

Nem illehet bennünket az önzés vádja, ha az egész ország közörmében osztakozva, a mi örömmünket tartjuk legbensöbb és legnagyobbknak: mert ama tíz kimagasló alak között Bocskay és Bethlen kiválólag a miénk se hódoló felirat épen a nagy Bocskay örökéből, a Hajduság székhelyéből kél. És midőn Sámuel prófétával így kiáltunk: „Éljen a király (I. Sámuel 10. 24.) ugyanakkor örömmel adunk hálát ami Istenünknek „mert mikor igazak uralkodnak örül a nép“. (Péld. 29. 2.)

Evang. reform. egyházkerületünk s az egész magyarországi reformált egyház valóban hálával és hódolattal fogadja Felséged eme magasztos tényét, mert ez által és ebben mint egy zálogát bírja annak a szeretetnek, melylyel Felséged nagy szive irántunk megtelve van; zálogát az elismerésnek, melylyel egyházunk multja, küzdelmei a haza és a lelkiismereti szabadság

érdekében végzett munkánk iránt viseltetik; s midőn multunk bírálatát eként látjuk s apostoli királyunk ezen nemes ténye által megjutalmazva szemléljük: ez bátorit minket a jövőre, a további munkára a második évezredben, tudván azt, hogy hazánk, egyházunk érdekei mellett, ha igazán küzdünk, Felségednek nem csak oltalmára, de elismerésére is bizton számíthatunk.

Eme jóleső tudatban midőn Istennek, kinek mint a vizeknek folyásai, ugy a királynak szive is kezében vagyon (Péld. 21. 1.), hálát adunk, egyszersmint leborulva kérjük, hogy Felségednek, apostoli királyunknak drága életét, magyar hazánk békességének és állandó boldogságának érdekében is az emberi életnek legvégső határáig nyujtsa és terjeszsze.

Kegyelettel emlékezett meg a jelentés Péchy Tamásnak, a testvér ág. ev. egyház egyik buzgó vezérférfinak és özv. K. Tóth Antalné szül. Simonffy Polikszéna asszonynak, főiskolánk egyik bőkezű megadományozójának haláláról, kiknek emlékezete jegyzőkönyvben örökítettik meg.

A közgyűlés tagjainak számbavétele és igazolása után az alsószabolcs-hajduvidéki egyházmegye részéről jelentetett Lengyel Imre nyugalmazott kir. törvsz. bíró, egyházkerületi tanácsbírónak egyházmegyei gondnökká történt megválasztása, mely választást örömmel vette a közgyűlés tudomásul, a megválasztott érdemes férfiú pedig meghatottsággal tett ígéretet arra nézve, hogy munkásságát ezután is egyházának s az általa forrón szeretett főiskolának fogja szentelni, a melynek köszöni azt, a mivé lett. A választás folytán megüresedett kerületi világi tanácsbírói állásra a szavazás december végére elrendeltetett, s a szavazatok számbavételére s esetleg újabb szavazás kitűzésére kinevezett küldöttség tagjai lettek a későbbi megállapítás szerint Görömbei Péter, Balogh Ferencz, Simonffy Imre, Dorogi Lajos, Rásó Gyula, Soltész László és Ujfalussy Béla.

Most következett a közgyűlés legérdekesebb tárgya, az *egyházkerületi egyházi főjegyző választásáról* szóló küldöttségi jelentés tárgyalása, melynek jegyzőkönyveit dr. *Bacsoni Lajos* küldöttségi és kerületi jegyző olvasta fel általános és nagy figyelem mellett.

A szavazatbontó küldöttség három jegyzőkönyvet terjesztett be; egyet az első szavazás eredményéről még jul. 19-én tartott üléséből, mely szerint, a mint tudva van, senki sem nyerte meg a szavazatok általános többségét, minek folytán a két legtöbb szavazatot nyert jelöltre, t. i. Zsigmond Sándor h.-szoboszlói lelkész és esperesre s Dicsőfi József debreczeni lelkészre új szavazás rendeltetett el. A másik jegyzőkönyv a második szavazás összeszámlálásáról, a mi szept. 18-án történt, vétetett fel, a mely szerint ugy Zsigmond Sándor, mint Dicsőfi József 368 szavazatot nyert, egy kétes szavazat (a kércsi) s egy utólagosan beadott szavazat pedig (utóbbi felbontatlanul) az egyházkerületre felterjesztetni határozatott. A harmadik jegyzőkönyv pedig október 1-én vétetett fel, a mikor a szavazatok összeszámlálásának revisióját, azaz újabb összeszámlálást hajtott végre a küldöttség azért, mert időközben köztudomásúvá lett, hogy a szavazatok összeszámlálásánál tévedések fordultak elő s erről az elnökségnek is jelentés tétetett. Nevezetesen az egyes küldöttségi tagok feljegyzései szerint is kitünt, hogy az orosházai egyház szavazata tévesen Dicsőfi József javára számított, holott Zsigmond Sándorra adatott. Azt is beszélték s e feljegyzésekből valószínűvé lett, hogy viszont a beregmegei somi egyház szavazata Zsigmond S. javára vétetett számba, holott Dicsőfire adatott; hogy továbbá a huszti egyház szava-

zata elfogadtatott, pedig gondnoki aláírás nélkül adatott be. Ilyen körülmények között nem lévén kizárva annak lehetősége, hogy ezeken kívül más tévedések is fordulhattak elő s a lényeges formai hiányok más esetben is kikerülhettek a küldöttség figyelmét: nem volt más helyesebb út a hibák kiderítésére, mint egy újabb szigorú pontossággal végrehajtandó szavazatszámolás. Indokolta ezt az, hogy ez esetben, midőn a szavazatok oly csodálatos módon oszlottak meg a két jelölt között, hogy egyetlen szavazat döntheti el a választás eredményét, nem terjeszthetett a küldöttség jó lélekkel oly munkát a kerületi gyűlés elébe, a melynek hibás voltáról a véletlenül kiderült esetekből maga is meggyőződést szerezhetett. A második számolás tehát a küldöttség többsége által elhatározottat s egyuttal előzetesen az összes küldöttségi tagok egyetértésével kimondatott, hogy miután a pecsétekre a felbontásnál figyelem fordítottat s azok a már felbontott szavazatoknál nem is revidálhatók teljes mértékben, formai tekintetben arra fog a küldöttség különösen figyelmet fordítani, hogy a szavazatok a lelkész és gondnok aláírásával el vannak-e látva vagy nem, mely utóbbi esetben a szavazat elfogadhatatlannak lenne nyilvánítandó egyházkerületi végzés értelmében.

A számolás másodikban a legnagyobb elővigyázzal történt. A szavazatok kézzől-kézre adtak s így minden tévedés ki volt zárva. Az eredmény az lett, hogy a bihar-félegyházai, darvasi, domahidai, huszti, temesvári, székelyhidi, bihar-dioszegi egyházak szavazatai, melyek az egyház gondnoka által aláírva nem voltak, egyértelműleg érvényteleneknek nyilvánítottak. Az ibrányi és galos-petrii egyházak szavazatai, melyek alá voltak írva ugyan a lelkészen kívül egy egyén által, de ennek gondnoki minősége kitüntetve nem volt, továbbá a szakáli egyház szavazata, a melyen nem volt kitüntetve, hogy az egyik aláíró csakugyan az egyház lelkésze-e, mivel csak elnöki minőségét jelezte, — mint kétes szavazatok az egyházkerületre terjesztettek fel. A kérészi egyház szavazata, minthogy időközben kitünt, hogy az egyház csakugyan felvétellett az anyaegyházak közé, most elfogadtatott és beszámíttatott a küldöttség által. A krassói egyház utólagosan és magánkézből érkezett szavazata felbontatlanul az egyházkerületre terjesztett fel. Ezek után a küldöttség a második számolásnál arra a végeredményre jutott, hogy Zsigmond Sándor 364, Dicsőfi József 360 érvényes szavazatot nyert. Megjegyezzük még, hogy a berettyó-ujfalui egyházból két egyén a küldöttséghez a második számolás alkalmával kérvényt adott be, hogy ez egyház szavazata nyilváníttassék érvénytelennek azért, mert őket a szavazatot adó presbiteri gyűlésbe nem hívták meg szabályszerűen, s az egyházmegyéhez az illető presbiteri határozat megsemmisítése végett folyamodtak is. Az egyházmegyei közgyűlés azonban a kérelmet teljesíthetőnek nem találta, hanem odautasította panaszosokat, hogy az egyházi ellen folyamatba teendő fegyelmi eljárás útján állapíttassák meg a meghívás állítólagos elmulasztását s annak alapján lehetne dönten a kérdésben. A küldöttség a kérelemnek szintén nem tehetett eleget, minthogy a szavazatok teljesen a szabályoknak megfelelő formában és módon adtak be s ennélfogva a küldöttség által érvényeseknek ismerendők el.

A küldöttség betervezett jegyzőkönyvei után felolvastattak a galos-petrii, ibrányi és szakáli egyházak részéről beküldött igazolványok arra nézve, hogy az előbbi két egyház szavazatainak aláírói csakugyan azon egyházak gondnokai s a szakáli egyház szavazatának

egyik aláírója, mint elnök csakugyan azon egyház lelkésze.

Dr. Farkas Antal főjegyző olvasta fel végül* a berettyó-ujfalui ügyre vonatkozó fentebb jelzett egyházmegyei határozatot s azután Kiss Albertnek és K. Tóth Kálmánnak, mint a szavazatbontó küldöttség kisebbségének a gyűlést megelőző napon beadott s a közgyűlés tagjai között is szétosztott iratát, melyben a küldöttség többségétől eltérő felfogásukat fejtegetik s különösen a többségnek azt az eljárását, hogy a szavazatok másodszor is összeszámláltattak, inkorrektnak, szokatlannak és helytelennek nyilvánítják, de különben pozitív javaslatot vagy kérelmet nem terjesztenek elő.

Ezen előzmények után indult meg a kérdés felett a nagy vita, mely mintegy 3 órát vett igénybe.

Tisza Kálmán, az ősz államférfi szót először a b.-ujfalui szavazatok kérdéséhez. A presbiteri közgyűlésre való elnöki meghívó szabályszerűsége diffikultáltatván azért, mert csak az elnök írta alá, szóló kifejti, hogy nagyon rossz precedens volna, ha a presbiteri gyűlésre való meghívásnál a lelkészen kívül még a gondnokét is meghívánna a kerület s ettől tenné függővé a meghívás érvényességét. Későbbi felszólalásában éppen oly veszedelmes precedensnek tartaná azt, ha azért, mert valamelyik presbiter azt állítja, hogy ő nem volt szabályszerűen meghívva, az egyház szavazatát mindjárt megsemmisíteni lehetne, mert ez alapon bármelyik egyház szavazatát meg lehetne támadni.

Mezőssy Béla vitatja, hogy a meghívó csak akkor érvényes, ha azt az egyházi és világi elnök is aláírják s hivatkozik a törvényre.

Tisza István gróf szokott éleselműséggel bizonyítja, hogy törvény szerint a meghívó akkor is érvényes, ha azt az egyik elnök, a lelkész írja alá.

Székely Kálmán a törvény világos szavaiból mutatja ki, hogy a presbiterium elnöke a lelkész s hogy a törvény szerint a gyűlést az elnök hívja össze. Ugyan ilyen értelemben szóltak a kérdéshez György Endre, Nadányi Miklós, Segesváry József, Szele György, a ki az egyházmegyei közgyűlés tárgyalásaiból s egyéb adatokból kimutatja, hogy maguk a panaszosok is meg voltak hívva az illető presb. gyűlésre s e szerint az egész fellebbezésnek semmi elfogadható alapja nincsen. A meghívón pedig első helyen éppen a gondnok meghívása van elismerve, a minthogy a gondnok részéről nem is történt semmi kifogás az érvényesség ellen.

Taly Kálmán szintén veszedelmes precedensnek tartaná, hogy a meghívás szabálytalanságáért megsemmisítve a szavazatot, alkalmat adnánk arra, hogy a választások ezután minden csekélység miatt megfellebbeztessenek. A szavazatokat ő is elfogadja. A vita e kérdésben véget érven, a közgyűlés a b.-ujfalui egyház 3 szavazatát érvényesnek ismerte el, illetőleg a küldöttség többségének megállapodásához hozzájárult.

A b.-ujfalui szavazat ügyének eldöntése után az ibrányi, galos-petrii és szakáli egyházak szavazatai felett döntött a gyűlés, melyek, mint kétesek, felterjesztettek s a melyekre vonatkozó utólagos igazolások felolvastattak.

Kiss Albert azt vitatja, hogy ha az utólagos igazolásnak itt, e 3 szavazatnál helyet adunk, akkor ki kell ezt terjeszteni az érvénytelennek nyilvánított 10 szavazatra is, a melyeket az első összeszámlálásnál elfogadtak.

Degenfeld József gróf főgondnok és elnök meg-

* Ez később történt, a mint alább látható.

jegyzi, hogy a küldöttség a gondnoki aláírás hiányát, mint érvénytelenségi okot épen a Kiss Albert kezdeményezésére és az ő hozzájárulásukkal állapította meg előzetesen a második összeszámlálás megkezdése előtt, s épen Kiss Albert küldöttségi tag volt az első, a ki ezen alapon a temesvári egyház szavazatának érvénytelenítését kimondatni kívánta, a mi meg is történt.

Lengyel Imre a szavazatok érvényessége mellett szól, mert a lelkész és gondnok által vannak aláírva. Gróf Tisza István pedig kifejti, hogy e szavazatok és az érvénytelennek nyilvánított szavazatok között lényeges különbség van; mert míg az utóbbiaknál a gondnoki aláírás hiányzik s így azok el nem fogadhatók, ezekben megvan ugy a lelkész, mint a gondnok aláírása, tehát érvényesnek tekintendők, csak kéteseknek jeleztettek azért, mert nem volt bizonyos, hogy a kik aláírták, csakugyan a gondnokok-e, illetőleg lelkész-e?

Madarász Imre nem tartja érvényeseknek e szavazatokat, mert azon az alapon a többit is el kell ismerni.

Konrád László új szavazás elrendelését indítványozza. Domahidy Elemér és Tisza Kálmán bebizonyítottak látják a kérdéses szavazatok érvényességét.

Közben Isaák Dezső kérdezi, hogy mi módon jutottak ide a három egyház részéről az igazolások, mert ha nem hivatalosan, nem is tárgyalhatók; mire Degenfeld gróf megjegyzi, hogy két egyház részéről hozzá önként küldettek be, a harmadik egyház részéről pedig Kiss Albert küld. tag útján adatott be.

A közgyűlés a három egyház szavazatát szavazás nélkül érvényesnek s beszámíthatónak ismeri el.

A tárgyalás e stádiumán olvastatott fel Kiss A. és K. Tóth Kálmán fentérintett beadványa s ez alapon indult meg aztán a vita a felett, hogy a küldöttség eljárása helyes-e s az általa kiderített eredmény elfogadható-e.

Tisza Kálmán a küldöttség eljárását helyesnek tartja, mert a bizottság, midőn tévedését észrevette, sietett azt helyrehozni s ennek eredményét jelentette be. Ennélfogva új választás elrendelésének szükségét nem látja, hanem a többséget nyert egyén jelentessék ki megválasztottnak.

Madarász Imre új választást kíván, mert a bizottság eljárása törvényen nem alapszik, s az a maga eljárását felül nem bírálhatja.

Gróf Tisza István szerint eltérhetnek a nézetek a küldöttség eljárásának helyessége felett, de az kétségtelen, hogy a választás, a szavazás törvényessége kifogás alá nem eshetik. Nincs tehát ok arra, hogy új szavazás rendeltessék el. A kérdés az lehet csupán, hogy elfogadtassék-e a küldöttség második összeszámlálásának eredménye vagy a kerületi közgyűlés egy más küldöttséget bizzon meg az összeszámlálás felülvizsgálásával. Ő ez utóbbit fölöslegesnek tartja, mert nézete szerint a küldöttség eljárása korrekta volt, hogy másodszor is végrehajtotta a számlálást miután az első hiányairól tudomást nyert.

Isaák Dezső szerint a küldöttség hibákat követett el s azokra nem maga jött reá, hanem kívülről figyelmzették; ezért annak második munkájában sem bízik. Egy másik küldöttséget kellene tehát megbízni, de a szavazatok már össze vannak zavarva s így az sem lehetséges; tehát új választásra van szükség.

Thály Kálmán következtetlenséget lát a küldöttség eljárásában; az újabb revisiót nem tartja lehetőnek s ezért új választást kíván.

Szathmáry Sándor hibát lát abban, hogy a kül-

döttség először elfogadott szavazatokat másodszor érvényteleneknek nyilvánított.

György Endre szellemesen mutatja ki, hogy a küldöttség kisebbsége veszedelmes infallibilitást tulajdonít magának. Elismerik, hogy hiba volt az első számlálásnál, mégis ahoz ragaszkodnak, még új választást sem kérnek.

Kiss Albert elmondja, hogy a revisiót elhatározó küldöttségi előtervezleten két tag (Lengyel I. és dr. Bacsoni) a revisió mellett, ők ketten (K. Tóth Kálmánnal) ellene szavaztak s világi elnök döntött egyedül, mire gróf Degenfeld elnök megjegyzi, hogy mindenkor egyetértőleg szokott szavazni elnöktársával s ez esetben is az történt.

Kiss Albert a kérdés lényegére nézve előadja, hogy ők a kércsi szavazat elfogadását kérték a jegyzőkönyv hitelesítésnél, de siker nélkül, holott már akkor tudva volt, hogy Kércs szavazati joggal bír. Elismeri, hogy a gondnoki aláírással el nem látott szavazatokat elfogadni nem lehet, de akkor a pecséteket is figyelembe kell venni, a mi másod izben már nem volt lehető; azért nem akart revisiót. Ők beadványukban igyekeztek a tényeket hiven ieirni, mert az a jegyzőkönyvben nem foglaltatott s így a maguk igazolására szükséges. Mivel a szavazatok nem revideálhatók, a főjegyző Dicsőfi József, vagy ha a közgyűlés tovább akar menni, nincs más hátra, mint az új választás.

Dr. Bacsoni Lajos, mint a küldöttség egyik tagja, kifejti a kércsi szavazatra nézve, hogy az első számlálás alkalmával nem lehetett elfogadni, mert senki sem tudta kimutatni, hogy felvétellett Kércs az anyaegyházak közé. A kisebbség tagjai sem voltak erre képesek, csak állították. A küldöttség még az egyházkerület leköszönt főjegyzőjét is meghívatta az ülésbe, hogy erre nézve tájékoztatást nyujtson, de akkor ő sem volt erre képes. Így határozottat el a kerületre való felterjesztése. A következő napon történt jegyzőkönyvhitelesítéskor már tudva volt, hogy mely végzéssel vétetett fel az egyház a szavazók közé, de hitelesítéskor határozatot megváltoztatni minden helyes felfogás szerint nem lévén megengedhető, a határozat e tekintetben változatlanul fentartatott. Ebből azonban semmi hátrány nem származhatott az illető jelölre nézve, mert kétségtelen dolog volt, hogy a kerületnek e szavazatot el kell fogadnia. Előadja szóló azután azon okokat, a melyek a küldöttséget a második összeszámlálásra kötelezték, kitűnően leginkább a szatmári értekezleten kerületünkben nagy számmal összejött egyházi és világi férfiak találkozása alkalmával, beszélgetés közben, először az orosházi, majd a somi és huszti szavazatokra nézve a küldöttség tévedése, a melyek egyikéről az elnökségnek hivatalosan is jelentés tétetett. Es mikor e hibák csakugyan konstataáltak, a súlyos felelősség érzetében nem tehetett a küldöttség egyebet, mint a hibásnak bizonyult számlálást újabb, szigorú pontossággal végrehajtott revisió alá vegye. Az lett volna inkorrekt eljárás, ha tudva hibás jelentést terjeszt a kerület elé. A mi hiba előfordult a küldöttség munkájában, abban épen olyan részük van a kisebbség tagjainak, mint a többségnek, s ők mégis igyekeznek a felelősséget a többségre hárítani. Azt pedig, hogy a második összeszámlálás nem felel meg a valóságnak, hogy az nem igaz, azt a kisebbség tagjai sem mernék állítani, mert hiszen az ő hozzájárulásuk és közreműködésük mellett állapították meg az érvénytelenségi esetek, a melyek az első és második számlálás eredménye között a különbséget okozták, a mit előre látni nem lehetett senkinek, mert hiszen ha

lehetett volna, akkor talán másként történt volna a kiindulás a káros felek részéről, de ezt utólag már reparálni nem lehetett. Tiltakozik végül az ellen, mintha a jegyzőkönyv nem a tényeknek megfelelőleg lett volna felvéve. Ez gyanúsítás, a mit a kisebbség tagjai sem volnának képesek okadatolni. Ajánlja a küldöttség jelentésének elfogadását.

Dr. Mezössy Béla szerint maga a jegyző is beismeri, hogy a küldöttség munkája hibás volt, új választást kér. Ha György Endre szerint nem helyes a kálvinista nifallibilitás, nem helyes a kálvinista revisio sem.

Biky Károly a választást nem tartja törvényesnek és korrektnek, mert visszaélések követték el s erre példát hoz fel.

Tisza Kálmán arra kéri a gyűlést, hogy egyes választási visszaéléseket ne bolygassanak, mert az oly tere viszi a vitát, a mely csak sajnálatos lehet.

Uray Imre szeretné, ha már nem vinnék bele a politikát az egyházba (közbeszólások: bizony jó lenne, ha szereti, tegye is!), hogy az egyház ügyeivel foglalkozhatnánk; ő az új szavazást kívánja, mert az nem járja, hogy az egyik szavazatot vehesnek, a másikat nem vehesnek jelentsék ki.

Miután még Lengyel Imre védelmezte a küldöttség eljárását, azon kérdés felett, hogy a küldöttség jelentése s a most történt előzetes határozatok alapján Zsigmond Sándort 366 szavazattal Dicsőfi József 361 szavazata ellenében megválasztott egyházkerületi főjegyzőnek kijelenti-e a közgyűlés? névszerinti szavazás rendeltetvén el, 58-an „igen“-nel, 22-en „nem“-mel szavaztak s ennél fogva Zsigmond Sándor megválasztott egyházkerületi főjegyzőnek jelentetett ki. Ezzel a sok izgalmat okozott választás kérdése eldöntetett.

(Folyt. köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

— A tiszántúli ev. ref. segélyegylet által a folyó évben a következő egyházak részesítették segélyben: 1. Alsó-szabolcsi egyházmegyéből: Dorog 100 frt, N.-Falu 50 frt. 2. Békés-bánati e. m.: Temesvár 100 frt, Klopódia 100 frt, Szkulya 50 frt, Bunya-Szegszárd 50 frt. 3. Beregi e. m.: Bilke 250 frt, Munkács 100 frt, B.-Surány 50 frt, Kajdanó 40 frt. 4. Bihari e. m.: Fugyi 50 frt, Körös-N.-Rév 50 frt, M.-Kakucs 50 frt. 5. Érmelléki e. m.: Alsó-Ábrány 50 frt, Monus-Petri 50 frt, Poklostelek 50 frt, Er-Adony 50 frt. 6. Felső-szabolcsi e. m.: Ajak 50 frt, Gemzse 50 frt, Lövé-Petri 50 frt, Ó Fejértó 50 frt, Petneháza 50 frt, Ramocsaháza 50 frt, Sényő 50 frt. 7. Heves-nagykunsági e. m.: Rákóczi 50 forint, T.-Inoka 50 frt. 8. Máramaros-ugocsai e. m.: Tekeháza 50 frt. T.-Keresztúr 50 frt, Péterfalva 50 frt, Bábonny 50 frt, 9. Nagybányai e. m.: Sárköz 50 frt, Avas-Felsőfalva 50 frt, Rozsály 50 frt, Pálfalva 50 frt, Aranyos-Medgyes 50 frt. 10. Nagykárolyi e. m.: Csomaköz 50 frt, Bere 50 frt, Gebe 50 frt Kr. sz.-Miklós 50 frt, Király Darócz 50 frt. 11. N.-Szalontai e. m.: Vadász 50 frt, Gyanta 50 frt, Szintye 100 frt. 12. Szatmári e. m.: Hermánszeg 50 frt, Jánk 50 frt, Kömörő 50 frt, Majtis 50 frt, N.-Gécz 50 frt, Szamos-Becs 50 frt. Összesen 49 egyház részesült 2890 frt segélyben. A tiszántúli ref. segélyegyleti választmány három évre következőleg alakult meg: Elnök gr. Dégenfeld József, választmányi rendes tagok: Szabó János, Szabó Károly, Némethy Lajos, Balogh Ferencz, Ritoók Zsigmond, Izsák Dezső, Dávidházy János, Bencsik István, Sütő

Kálmán. Póttagok: Széll Kálmán, Csernák István, Segesvári József, Biky Károly. Pénztárnok dr. Öreg János, jegyző dr. Kovács Sándor.

— N. Könyves Tóth Mihály síremléke. Nyilvános kimutatása a néhai Könyves Tóth Mihály sírkövére befolyt adományoknak: Vallyi János 20, Kiss Aron 10, Szabó János 10, Kulin Imre 5, gr. Ráday Gedeon 10, Izsák Dezső 5, Ritoók Zsigmond 4, Uray Imre 5, Szöllőssy Antal 5, Thaly Kálmán 5, Horthy István 100, Szunyogh Szabolcs 5, Soltész László 2, Kovács Ferencz 2, Tatár János 5, Kiss Elek 2, Rásó Antal 2, Garzó Gyula 2, Garzó János 1, Széll György 1, Lukács Odön 1, Csernák István 1, Szabó Károly 1, Segesváry József 1, Doroghy Lajos 5, Szeremley Sámuel 1, Szarka Boldizsár 1, Sütő Kálmán 1, Szeremley József 1, Dávidházy János 1, Széll Kálmán 1, Nagy István 1, dr. Hajnal István 1, Karczagi ref. egyház 50, Madarász Imre 2, Tabajdy Lajos 1, Balogh Ambrus 1, Dombi Lajos 1, Farkas Antal 2, Tisza Kálmán 20, Jákó Mihály 1, Keiman Mihály 1, Joó István 1, Némethy Lajos 10, Kiss Albert 10, Dicsőfi József 10, Mitrovics Gyula 10, Tóth Sámuel 5, Szabó László 2 frt. (Folyt. köv.)

TARTALOM-JEGYZEK: Egyházkerületi közgyűlés. B. L. — Klerikális-e vagy katolikus? — a — r. — Tanügy: Milyen is hát az a tanítói fizetés? Vadas Gyula. — Közéletünk: Gyűlési tudósítás Felső-Szabolcsból. — Irodalom. — A tiszántúli ev. ref. egyházkerület közgyűlése. — Különfélék.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos:

Dr. BACZONI LAJOS.

Szerkesztő-társ: FERENCZY GYULA.

Pályázati hirdetés.

A debreczeni ev. ref. egyház pályázatot hirdet a cser utcai tanítónői állomásra.

Fizetés: alapfizetés 400 frt, ötödéves korpótlék 50 frt öt ízben, az egyház ingyenskóláztatási pénztára által évnegyedes részletekben előre fizetve. A várostól lakás vagy 120 frt lakpénz és 10 méter tűzifa beszállítva.

Kötelesség: egy vagy két, rendkívüli esetekben több osztálybeli leányok tanítása a tiszántúli ev. ref. egyházkerület által megállapított tanterv szerint, úgyszintén a női kézimunkák tanítása is.

Kérvényhez csatolandók: a) keresztlevel; b) lelkesíti bizonyítvány, hogy pályázó férjzett, özvegy vagy hajadon-e? c) oklevél; d) időrendben esperesileg megerősített szolgálati bizonyítvány; e) legújabb keletű orvosi bizonyítvány; f) az állam vagy más hitfelekezeti tanító- vagy tanítónőképezdéiben nyert oklevél mellett a vallástanból és egyházi énekekből s ezek tanítási módszertanából valamelyik reform-egyházkerület tanítónőt képesítő bizottságától nyert bizonyítvány.

A pályázati okmányok 1897. évi nov. hó 15. nap d. u. 6 óráig Mitrovics Gyula iskolaszéki elnök urhoz adandók vagy küldendők be.

Megválasztott megválasztásától számított 15 nap alatt állomását elfoglalni köteles.

Kelt a debreczeni ev. ref. egyház presbiteriumának 1897. okt. 19-én tartott gyűléséből.

Az elnökség.